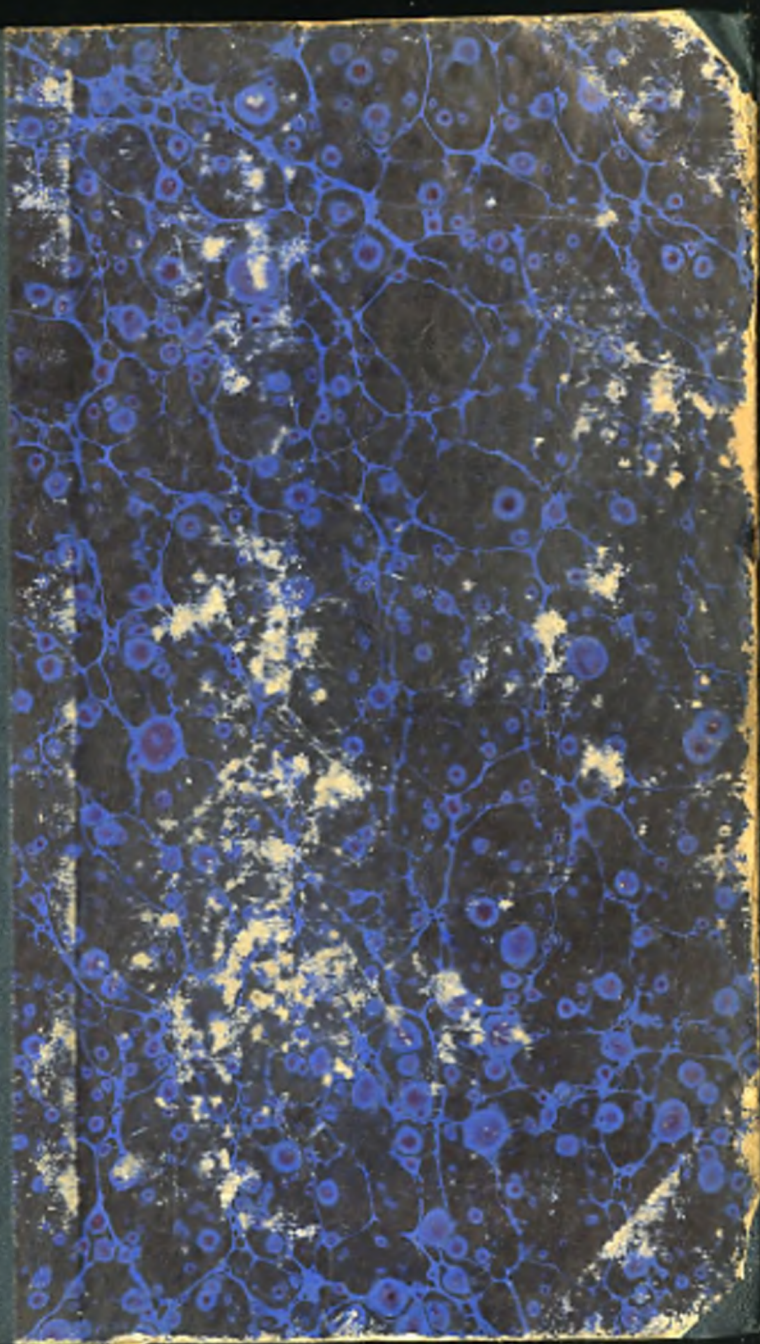

Politikai
röpiratok,

77.

77

579

NEHÁNY SZÓ

A MAGYAR

KATHOLIKUS PAPSÁGHOZ.

5.

PEST,
SARTORY KÁROLY BIZOMÁNYA.
1871.

61270200532061

DE BALLAGI GÉZA.

I.

Bevezetés.

Hazánk történelmi fejlődésének egyik fordulópontjára jutánk azon gazdag alakulás folytán, mely hivatva van, a kath. érdekek korszerű rendezésében és biztosításában, összes állami és társadalmi állapotaink jövőjét az örök igazság és rend elveinek alapján felvirágoztatni.

A Gondviselés utjainak és végzéseinek meglepő nyilatkozata tárul szemeink elé!

Nyugaton egy csaknem általános krízis pusztításai igyeksenek erőt venni a katholicismus fölött.

Az emberi ész és tudás megújítá támadásait a hit és vallás alapjai ellen.

Papok az oltárnál, hívők a családban, tudósok, bölcsészek az irodalomban, államférfiak, törvényhozók a parlamentekben, az egy-

házzal ellentétes állásra helyezkedve, erónk és egységünk alapját megingatni törekszenek.

A pápaság világi uralmának erőszakos megszüntetésében, az európai államrend és polgárosodás, összes közjogi és társadalmi multja ugyanazon szirten törik szét, mely egyszersmind a kath. german elem nyugat-európai hatályát végkép kilökte a központból, hova az N. Károly óta helyezkedett, s a melynek magaslatáról még a reformatio századai sem valának képesek azt lesodorni.

Az óriási bomladozások ezen chaosza közepett azonban, a continens keleti oldalán, egy fény emeli biztató világát, megfélemlült tekintetünk elé.

Szent István hazájában, a katolikusok vallásos hagyományaik emlékei által ihletve, Istenben vetett bizalommal gyülekeznek a kath. érdekek zászlója alá, és gondos előrelátással hordják össze a köveket, hogy a vallásos meggyőződés és érzület újbóli föllevenítése által, a társadalmi és polgárerények alapját, az összes állami és culturai érdekek ezen egyetlen oszlopát biztosithassák.

Ily messzeható feladatok megoldásában fáradozott nálunk a kath. congressus.

Azon szervezeti mű, melyet az a magyarország ikath. egyház önkormányzatának

létesítésére alkotott, a katholicismus jelen európai helyzetének válságai között, két irányban fogja szükséges és üdvös voltát igazolni.

Kifelé és befelé.

Kifelé a szakadozás és veszteségek tényeivel szemben, az összes kath. elemek és érdekek életképes szervezkedése által, oly példáját mutatja a kath. egyesülésnek és védelemnek, mely képes lesz hazánkat a katholicismus és európai polgárosodás védbástyájává tenni ismét, éjszakról jöhető bármily támadások ellenében.

Befelé pedig okvetlen eredményezendi, hogy állami consistentiánk alapjai megizmosulnak, és fajunk élete biztosittatik az absorpcio ellen, mely azt két óriási népfaj részéről már már fenyegetni látszik.

És mindezek koronája leszen a termékeny virágzás, mely a hitélet mezejét meggazdagítandja; a népéletnek a vallásos szellem általi megújulása; a vallás jogainak a szívek és a lelkek fölött való önkéntes diadala; az eszmék és érzelmek tisztulása és emelkedése; a papság ősi tekintélyének és befolyásának visszatért általános tisztelete, és mindezekben, a szabadság és jog rendé-

nek visszahelyezkedése által, gazdag és dicső felmagasztalása Krisztus egyházának, melynek kapujáról e szavak ragyognak az emberiség történelmére :

In cruce salus !

II.

A katholicizmus európai helyzete.

Azon merev ellentét, mely a régi államrend és újabb kor által hozott társadalmi és politikai viszonyok között kifejlődött, elkerülhetlenné tette, hogy az egyház, mely a multban, az európai államélet minden ágazatával benső kapcsolatban állott, a közbejött változások között talaját veszte s mindinkább leszorult hatályának és jogainak állásáról.

Tartós küzdelemben kelle magát föntartania az állam illetéktelen terjeszkedése ellenében, s összes erejét kifejtenie, hogy isteni küldetéséhez joga végkép el ne tiporassék a politikai absolutismus által, melynek növekedése az egyháznak elnyomatását célozta minden vonalon

A kormányok maguk részéről mindent elkövettek, hogy a papság erélyét megszib-

basszák, vagy a kath. nép lelkiismeretét és gondolkozását elaltassák.

Azonban a kath. papság és nép, megtörhetlenül együtt állott Franciaországban, hol az oktatás szabadságát kelle kiküzdeni, Poroszföldön, hol az ugynevezett kölni viszályban a lelkiismereti szabadság érdekeit kelle megmenteni, — Ausztriában, hol a josephinismus bilincsei sorvaszták az egyház életét — mindenütt.

E napok nemes szenvedései között fejlett ki azon egyházi öntudat, mely az ég haramata által növeltetve elég erőssé vált követni, az isteni irgalom bölcsesége által egyházának utjára vetett fényt, hogy az általános világfejlődés adott helyzeteivel szemben, lényének és feladatának megfelelő állást foglaljon el, kitérvén szellemének kimeríthetlen gazdag kincseit.

A kath. államokban, mint Belgiumban és Franciaországban, az állampolgárok tulajdonzó többségének kath. jellegénél fogva, az egyház a politikai fejlődés újabb irányzatával szemben is birta azon garantiát, hogy a kath. érdekek érvénye, az államban és társadalomban megőriztetik.

Annál fenyegetőbb volt azonban a pro-

testans és vegyes felekezetű államokban a katolikusok helyzete.

Itt ugy a kormány, mint a más felekezetek irányában az interconfessionális jogok kellő biztosításáról kelle gondoskodni.

A kath. nép főpásztorai felé emelte szemeit, s az episcopatus az egyház fejlődésének legitim álláspontjáról határozott erélyvel adott alakot és életet az egyház öntudatának, melynek szentélyéből fél Európán túl terjedt a jelszó: egyházi autonomia.

Németország ez eszmétől viszhangzott.

A német püspökök Würtzburgban, az osztrák püspökök Bécsben, közös tanácskozásokat tartva, egyházuk számára kormányaiktól nyílt hangon követelték az autonomiát.

E nyomokat a bajor és felsőrajnai főpapság nem késett követni. És ezen egész mozgalom kiegészült tényleges lépései és határozatai által a magyar főpapságnak, midőn ez, a magyarországi kath. egyház jogainak és függetlenségének biztosítása céljából autonomiát szorgalmazott. Áldás kísérje e nemes főpapok emlékét!

Az eszme tehát, hogy a kath. egyház érdekei és szabadsága az új viszonyokkal

szemben autonomia alapján biztosítsanak, nem pártszenvédelem, sem tömegek izgalmai által dobatott felszínre.

Mindkét esetben nélkülöznie volna az igazság és rend azon attributumát, mely az egyházban minden fejlődésnek, minden intézménynek jogszerűségét képezi.

Magából, az egyház öntudatának mélyéből merített az. Felülről jött, azoktól, kik az apostoli successio folytán egyedül illetékesek és egyedül jogosítvák az egyház kormányát vezetni.

És ezen eszmében az egyház fensőbb bölcseségének egyik legélesebb logikája nyilvánkozott.

Azon talajra állva, melyen a kor uralkodó eszméi és törekvései növekedtek az egyház, valamint az átmeneti századok nagy hullámzatai között, úgy ma is megtalálta az irányt, melyen az emberi gondolat és érzés összes tevékenységének élére helyezkedjék, a társadalom vezérletére.

És ha Németországban a kath. egyház autonomikus szervezkedése valósulhatott volna, a német egység aligha a katolikus érdekek körén kívül jött volna létre.

A társulati élet azonban, melyre a 48-as évek után Németország katolikusai magu-

kat vetették, a vallásos szellem és összetartozási öntudat ápolására tetemesen hatott ugyan — de nem pótolhatta az egyetemes szervezkedés hiányát, nem vehette fel tartalmába a tömegeket, s nem nyújthatta a közös cselekvés és érdekegység eszközeit német föld összes katolikusainak egyesítésére.

A helyzet és dolgok azon hasonlósága folytán, mely a kath. érdekek németországi állása és hazánk viszonyai között található, ha némi analógiákat keresünk, észreveszszük, hogy míg amott a kath. elemek és érdekek szervezésének hiánya eddigelé inkább negatív jellemű következményeket vont maga után, nálunk, ha nem sietünk kath. ügyeinket megfelelő alapokon rendezni, a mulasztás beláthatlan horderejű pozitív károkat hozand egyházunk életére.

Nem ismeretlenek előttünk az egyház panaszai a rombolások fölött, melyeket a tagadás és közöny szelleme, folytonos ütésekben a vallás épületén ejt.

Látjuk keserveit és halljuk sohaját a társadalomnak, mely sápadva nézi az ürességet, mely a lelkekbe, a nyugtalanságot, mely a szivekben lakot vett.

Érezzük kétségbeesett furdalásait az emberiség lelkiismeretének a romok fölött, mely a forradalmak lángjaiban, a testvérharcok rémségei között, a család és vagyon pusztulásainál visszasír az idők után, hol a vallás szelleme ihleté a népeket, lelkesíté a lángészt, és nyujtá a boldogságot!

A hatalom és befolyás emberei, a magasabb körök, föl egész az udvarokig mindinkább közelednek az irányzat felé, mely a vallás eszméitől idegen, s az egyházzal ellentétes.

A rombolás műve a középosztályt, sőt a néprétegeket is megtámadta.

Az irodalom és sajtó, az iskolák és akademiák a katholicismus és papság elleni gyűlölet szavától visszhangzanak.

A theologia megszűnt a tudás és értelmi fejlődés központja lenni, mint az a hit századaiban volt, s a vallásos elvek föntartó és vezető világa éjbe borult az emberi szenvedélyek tévelyeinek örvénye fölött.

Az egyház törvényei, intézkedései legfőlebb mosolylyal találkoznak; az oltár és szószék mindinkább elhagyatnak, hogy azok vegyék csupán körül, kiknek sem elég vagyonuk, sem elég értelmük nincs, hogy magukon segítsenek!

A vallás és egyház ezen szenvedései közepett kétszeres szükség, hogy a papság a munka és lemondás szellemét öltve magára, imázva emelje a gátokat, melyek a vallástalan szellem áramlatainak utját állják ;

hogy sietve távolítsa el az akadályokat, melyek a hívők gondjait, érdekeit, érzelmeit az egyházon kívül tartották ;

hogy maga körébe gyűjtve apostoli gondjainak nyájait, a lelki összetartozás és egység eszközeit atyai szeretettel teremtsen elő egyházának tárából ;

hogy megfélelkezve önmagáról, hajlamairól, vágyairól az örök Isten legnagyobb áldozatának példajaként az exinanitio azon fokáig emelkedjék, melyen formam servi accipiat — a lelkek megmentésére !

hogy tárt karokkal fogadja és csatlakozzék azokhoz, kik őszinte lélekkel jönnek, hogy a vallás érdekei fölött tanácskozzanak, az egyház szabadságát védelmezzék, a papság jogait és tekintélyét visszaszerezzék és biztosítsák ;

hogy kész örömmel ragadja meg a módot és eszközöket, melyek az idő szüksége s az emberek bölcsesége által hozatnak, hogy a vallás utjai a családba és társadalomba visszavezettessenek, a theologia és

szószék az igazság és tudáshoz való jogát ismét teljes kiterjedésében birhassa; hogy az egyház elveinek, szépségeinek, erkölcsinagy rendszerének és hivatása szentségének tudata és ismerete az elmébe mindinkább terjedjen, s az értelmi rend fejlődésébe az beolvasszassék.

Igen, az egyház és vallás jelen szenvedései közepett kétszeres szükség, hogy a kath. egyház ügyei, a papság és hívek kölcsönös frigyessülése alapján, a közös érdekek és közös cselekvés életképes szervezése által az egyházi önkormányzat intézményének védelme alá helyezettessenek és biztosítottassanak.

III.

A kath. egyház érdekei hazánkban.

A kép, melyet a vallásos állapotok jellemzésére vázoltunk, csak körvonalait mutatja a pusztaságnak.

Sötét, aggasztó a helyzet, de hogy azt főleg hazánkban eséseinek egész mélységében, sebeinek minden veszélyeiben felismerhessük, folytatnunk kell a vizsgálódást, az elemzést és hasonlítást.

A kath. érdekek és mindaz, a mi azokkal vonatkozásban áll, társadalmi téren mindinkább háttérbe szoríttatnak, és érvényük súlyát vesztik a beállott interconfessionalis viszonyok folytán, melyek az alkotmányos államintézmények újbóli életbeléptetése által inauguráltattak.

Ma a többi felekezetek, önmagukban mint szervezett egész állanak.

A felekezeti közszellemnek és szervezetnek kapcsa által egységbe fűzve, az állam irányában a jogoknak és érdekeknek minden felekezeti autonomiával solidaris védelmét és érvényesítését, hasonlíthatlanul nagyobb erővel és eredménynyel gyakorolhatják beléleltüket, az összetartozás aránytalanul nagyobb részvételével és munkájával fejleszthetik előre.

Innét magyarázható, hogy az államnak ugy a törvényhozásban, mint a kormányzatban, az egyház és iskola terén hozott nem illetékes intézkedései, káros és sérelmes hatásukkal együtt megtörnek, vagy paralyzáltnak az önkormányzati jogok és szabadság ellenhatásai által; továbbá, hogy a társadalom támadásaival szemben, a papi és világi elem egysége és kölcsönössége folytán kifejlett felekezeti öntudat és közszellem, oly tekintélyt és tiszteletet birt már is szerezni az illető felekezet egyházi és papi állásának, hogy az még a napi surlódások és küzdelmek éle közepett is csaknem sérthetlenné vált.

A napi sajtóval szemben, főntartja renomméját és nem engedi, hogy házi dolgai, a nyilvánosság útján meghurcoltassanak.

A szellemi fejlődés nagy arányaiban, tudja felekezetének értelmi részét elhelyezni,

és kiveszi osztalékát a dicsőség és előny tényeiben.

Nem szándékunk, bármely felekezet papságát megsérteni. Ez ellenkeznék a tisztelettel, melyet saját papságunk, a kath. papság iránt táplálunk. Csak incidensből említjük, hogy alig van eset, miként protestans pap vagy rabbi, visszaélései vagy hibái miatt a sajtó által megbélyegeztetnék, pedig talán azon oldalon is fordulnak elő visszasságok mint mindenütt, hova emberi kezek nyulnak. Mig a kath. papság irányában az összes sajtó, ugy szólván, *cronique scandaleuse*-zé vált, hogy igazságtalan és botrányos rágalmai és gyanúsításai által, az infuláktól le a szerzetesek kámzsájáig, mindent letiporjon, mindent meggyalázzon a mi katolikus!

Hol van nemzeti culturánk, haladásunk, szellemi fejlődésünk azon ága, melyet más felekezetek nem sietnének mint a magukét, kizárólagos termékül mutatni, és a sötétség árnyát vetni mindazon fényre, melyet a katolikus szellemek a magyar közművelődés érdekeire hoztak és hoznak; holott — méltó elismeréssel adózva azon szolgálatokért, melyekkel más felekezetek is a magyar geniusz emeléséhez járulnak — hazafiui bűn lenne tagadni, hogy a hazai kath. elem ugy neme-

rikus többségénél, mint szellemi termékenységenél és intenzitásánál fogva is fajunk értelmi tevékenységének mindenkor élén haladott!

Nem említve a politikai pártélet szenvedélyeit, hol csak a kath. papot akarják megszorítani polgári jogaiban, s a breviariumhoz, majd a sekrestyébe utasítják, míg más felekezetek papjait csaknem ostentatioval viszik az urnákhoz, a polgári szabadság nevében, — ezennel csak két vonatkozást ohajtunk feltüntetni:

A kath. iskola és vagyon érdekeit.

A kath. egyház kezdet óta öntudatában hordozta azon meggyőződést, hogy a kath. egyházi életnek mulhatlan föltételét, alapját és kiegészítő részét képezik, a kath. elvek és érdekek szellemében rendezett és működő iskolák.

Nemcsak az általános emberi művelődés érdekei indokolják e tudatot, hanem a paedagogia szelleme, s azon hatályos képző és nevelő momentumok is, melyek a vallás elemeiben s a kath. egyház céljaiban és szervezetében oly gazdagon foglaltatnak.

És ha látjuk az erős harcot, melynek foglalásaiban a különböző pártok és érdekek, az oktatás és nevelés fölötti uralmat és befolyást magukhoz ragadni törekszenek, másrészt pedig, ha ismerjük a rombolásokat, melyek a katolikus és egyházellenes irányzat részéről, a nevelési fogalmak megzavarására, s a vallás és iskola közös összetartozásának megtörésére tétetnek, megérkezettnek kell tekintenünk az időt, hogy a vallás és lélek e legfontosabb ügyét megmentjük a sülyedéstől, melynek mélységén az eszmék és dolgok anarchiája sötétlik.

Az élet fejlődése százados tényekben hirdeti, hogy

a kié az iskola, azé a jövő ;

a kié az iskola, azé az érzelem, a költészet ;

a kié az iskola azé az eszme, a tudomány ;

a kié az iskola azé a közművelődés, a nép, a társadalom !

Az állam rendszeres egymásutánban terjeszkedik az iskola fölé, s lépésről lépésre teszi foglalásait.

Az oktatás szabadságát törvény által biztosította ugyan a felekezetek számára is, a maga részéről azonban befolyásának és ere-

jének teljes apparatusát alkalmazásba veszi, hogy minél hamarabb, minél több iskolát vehessen rendelkezése alá.

A többi felekezetek ezen törekvés irányában biztosítva vannak egyházi autonómiájuk által, melynek szervezete a felekezeti érdekek egyik nélkülözhetlen alapját bírja az iskolák megőrzésében és önálló kezelésében.

Itt az egész egyházi és vallási társadalom, mint erkölcsi lételének biztosítékát, a polgári jog és önkormányzati szabadság egyik leglényegesebb attributumát, őrzi és fejleszti iskoláit, bármiféle idegen befolyás érintései irányában.

Iskoláiban, s ezen iskoláknak, az illető vallásfelekezet tanai, szelleme és érdekeinek megfelelő rendszerében és hatásában plántálja át önmagát, biztosítja jövőjét, képezi erejét, éli életét.

Ez oldalon tehát náluk sem az állam terjeszkedése sem az egyházellenes irányzat kész teret nem találván, mindkettő kétszeres erővel veti magát a katolikus iskolákra.

Innét került ki a közösisiskolák csaknem egész contingense.

És, hogy eddig is még nagyobb veszteségeket nem szenvedtünk, hogy iskoláink nem valának végkép elszakíthatók az egyháztól,

leginkább papságunk jelesbjei erőt muló buzgalmának és önfeláldozásának köszönhető.

Kath. iskoláinkat azonban állandóan csak úgy biztosíthatjuk a kath. érdekek számára, ha a befolyás és jog körét kiterjesztjük a családok részvételére s befolyására is, ha az önkormányzati szervezet alkalmazása által, azokat az egész kath. társadalom köztulajdonává, közérdekévé teszszük.

A kath. papság egymagában, eddigi elszigeteltségében, azon nagy feladatok magasztatát a kath. iskolákkal elérni nem képes, melyet pedig a többi felekezetek és az állam iskoláival vivendő versenyben az oktatási haladás terén elfoglalnia kell, mert nem szerelehet meg azon eszközöket és nem fejtheti ki önmagától azon erőt, melyet a jelen körigényeinek megfelelő iskolatartás és tanrendszer követelnek.

Elvesztvén pedig iskoláinkat papságunk, elveszti azon arany hidat, mely őt a családok érdekeihez, a társadalom szívéhez fűzi.

Elveszti jövőjének reményét, tekintélyében, társadalmi állásának, kulturai szerepének alapját s azon sziklát, melynek aljában a viharok hullámai mindenkor megtörttek.

A mondottak elég világot vetnek azon indokok felismerhetésére, melyek a kath. papságot iskoláink katholicitásának megőrzésében vezérlik, egyszersmind a tisztelet nyombusát övedzik azon magas erkölcsi érdekekre, melyeket az iskolaügyben a kath. papság magáéinak vall.

Ezen érdekek azonban az ő nélkülözhetlen eszközeiket a hath. vagyonban birják.

Ezen vagyonnak eleste iskoláink érdekeit is megsemmisüléssel fenyegeti.

Nem bocsátkozunk a kath. vagyonkérés jogtermészetének boncolgatásába, nem fejtegetjük a birtokjogi tételeket, nem érintjük a társadalmi krizist, mely mint a halál rögtön megjelenik mindenütt, hol a tulajdonjog elvei megingattatnak.

Kiknek számára e szerény sorok irvák, tudni fogják, hogy az egyház mily roppant erkölcsi és szellemi okok folytán védelmezi a kath. vagyont, s hogy a társadalmi rend és fejlődés elvei, mily óriási támaszt letek mindenkor az egyház ezen magatartásában.

De az újabb államgazdászati rendszer, mely Európában egy század alatt csaknem mindenütt elnyelte az egyházi vagyont, a magyar földön is megtermé proselytáit.

A magyar kath. egyházi vagyon veszélyeztetve van az állam részéről, melynek növekedő pénzhiánya már is sovár szemekkel néz egyházunk birtokállására; veszélyeztetve van a többi felekezetek részéről, melyek rivalitása és fanatizmusa, míg az ő felekezeti vagyonukat büszke hallgatással őrzi az ő sérthetlenségében, — a kath. vagyon elkobzására a közvéleményt és törvényhozást ismételt provocálásokkal izgatja.

Mi volt hazánkban e vagyon a katholicismusra nézve, melynek egyházalapítási nagy művét elősegítette, oltárait aranyfödél, márványfalak fénye közé helyezte, tanait, intézményeit, a dicsőség ragyogványával ékesítette, iskoláit a nagyok palotáival egy rangra emelte, és evangeliumát felmagasztalta?!

Mi volt e vagyon a magyar kath. papságra nézve, melynek lelkiismereti függetlenségét biztosította, apostoli működésének útjait egyengette, erkölcsi és tudományos működését előmozdította, társadalmi állását a nemzet élére emelte, befolyását a tekintély és tisztelet varázsával környezte és vezérré tette, valahányszor a vallás és haza független jellemeket, feláldozó hazafiságot kívánt!

Mi volt e vagyon a magyar kath. elemre nézve? elmondja hazánk történelme,

midőn a nemzeti nagyság és dicsőség emlékeinél áldva jegyezte fel a munkás kezek tényeit, melyek mint főpapok, lelkészek vagy szerzetesek egyaránt emelték fajunk értékét, keblükre vonván a családok sorsát, azok vagyonosodását eszközölték, a hazai értelem és erő fejlesztését vitték, a tudóst, a költőt, a művészt segítették és becsülték, az árvák és ügyefogyottak életét megmenték, és az összetartás elvét ékelve be a nemzeti érdekek öntudatába, a magyarnak egére a hír és hatalom napját hozták!

A kath. vagyon elvesztésével tehát kiapadnak csatornái azon életerős forrásnak, mely a kath. cultus sokszerű szépségeinek, a kedélyekre és szellemre gyakorolt költői és polgárosító hatásának eszközeit oly bőkezűen nyitotta.

Elfogy olaja azon edénynek, melyből a catholicismus az ő népnevelési feladatának, eszméinek, érzelmeinek szükséges tápszerét merítette.

A kath. papság elejti azon tárházát, melyet az, az emberi nemesedés és emelkedés, az eszme és tudás, a jótékonyság és finom izlés érdekeinek mindig nyitva tartott.

A papság lelki függetlensége, állásának tisztelete, befolyásának érvénye, tekintélyének ereje eddigi polcáról okvetlen lezorul, mihelyt a közlelkiismeret azon tudattal lesz terhelve, hogy papjait a politikai hatalom fizeti, hogy tehát a nép adóterhe ezáltal súlyosbodott; hogy a papsága, melynél eddig a kath. nép bajaiban tanácsadót, szükségeiben támaszt, szorongattatásaiban segélyt keresett, egy a nép vallási és lelkiismereti érdekeitől külön vált érdek, az állam, a politikai kormány és pártok érdekeibe lett beolvasztva.

A saecularizatio, mely mármár egyházunk küszöben áll, sehol sem elégedett meg, hogy csupán a nagyobb egyházi javadalmaikat kobozza el. Az alsó papság főpásztoraival együtt ugyanegy sorsra jutott mindenütt — az állam fukar fizetésére.

Minthogy pedig a modern állam irányzata és érdekei elütők és ellentétesek az egyház érdekeivel, a kapocs, mely a saecularizatio folytán a papság és az állam között fűződik igen erőszakolt, s a vallás és a papság anyagi existenciáját, oly szolgálatoktól teszi függővé, melyeket midőn ez teljesíteni erkölcsi okoknál fogva nem képes, kiszámíthatlan bonyadalma medrét ássa, s a papság

kenyerét a burokratia szeszélyeinek és vezáinak teszi játékává.

A dolgok benső szüksége hozta tehát magával, hogy a kath. közérzület ezen vallási és erkölcsi calamítások megelőzése és elhárítása érdekében, a katolikus összetartás és érdekközösség eszméjét megvalósítandó, az egyházi önkormányzat sorompóihoz lépett, s azt kitárta, hogy az összes katolikusok öntudatát, rokonszenvét és részvétét tegye órévé és védbástyájává a katolikusok felekezeti jogainak, szabadságának és érdekeinek!

IV.

A congressus és a kath. egyház.

A feladat tehát, mely a magyarországi kath. önkormányzat szervezésére hivatott, congressustól várta megoldását, az egyházi és vallási társadalom tényleges viszonyaiban, magas érdekeiben adva volt.

Fontossága, messze hordereje e kérdésnek, az egyházi öntudat ujjászületésétől elválaszthatlan.

A kath. közvélemény így fogta fel azt, s alig számba vehető csekély kivétellel, — a papi és világi elem, egy jobb jövő iránti remény vigaszával, s a rokonszenv bizalmával kísérte és támogatta a kath. congressust, céljainak utjában.

Egységet várt attól, nem szakadást.
Rendezést, nem bonyodalmat.

Magasabb számítás bölcseségét, nem a pillanat hevénekvakságait.

Az egyház érdekeiben a vallási állapotok emelését, nem pedig az egyház hátrányára célzott vallásreformokat.

És hogy a kath. congressus mindvégig föntartá magát öntudatának és feladatának magaslatán, hogy még a viták fürgetegében sem téveszté el a célt, melynek ösvényére őseink vallásos emléke és Isten jóvolta világított; hogy dacára az ellenséges lapok izgatásainak, egy pillanatra sem állott egyedül, és nem érezte magát megfosztva sem elhagyatva a hazai kath. elem bizalma által; hogy a szervezeti mű, melyet alkotott, hazai alkotmányos és társadalmi viszonyainkba mások jogainak vagy a közszabadság érdekeinek sérelme nélkül könnyen beilleszthető; hogy annak gyakorlati kivihetőségét itthon a közvélemény beismerte, a kath. külföld, pedig abban a kath. egység érdekeire nemcsak veszélyt nem látott, hanem mint elfogadható és utánzandó példát ismert fel eddig is; hogy a kath. episcopatus valamint az összes papság, az ilykép megindult önkormányzati szervezkedés által a kath. vallásnak és egyháznak javára, felvirágzására tömérdek jót remél és vár: mindez

abban birja indokát, hogy a congressus, szellemében és céljaiban, a kath. egyház tanainak és rendszerének alapját foglalta el, attól vette kiindulását, ott kereste végpontját.

A kath. congressus ereje mint sikerének biztosítéka is abban áll, hogy katolikus volt, és az önkormányzati művet, melynek szervezésére hivatta volt, katolikussá alkotta.

Letérve e szikláról, elvesztette volna jogosultságának föltételét, létezésének alapját, céljainak tárgyát.

Idegen, ellenséges lett volna e hazában, melynek multja és jövője a katolikus elemnek összetartó és alkotó hatályához mint vér az élethez, oly szorosán van forrva; a felbomlás szellemét hozta volna a katolikusok közé, s azon szomorú idők történelmét ismétli vala, hol a vallásharcok s a közboldogság romjai között a lelkiismereti szabadság megfojtatott.

E magatartás méltó volt a congressus bölcseségéhez.

Két irányzat dobta hullámain a congressus menetére, hogy annak célját megtévessze.

Egyik kívülről jött, azon szellemtől, mely fuvallával szüntelen ott csopong az egy-

ház falainál, hogy oltárait és papjait szét-
szórja.

A másik a congressus kebelében szület-
tett. Az ugynevezett kisebbség ringatta an-
nak bölcsőjét, mindjárt a gyűlés első vita-
napján.

Amaz a nemzeti egyház eszméje, ez a
korlátlan kérelmezési jog.

Megvilágítjuk mindkettőt.

a) A nemzeti egyház.

Az utóbbi évek alatt ismételen láttuk
felszínre dobatni a nemzeti egyház eszméjét.

A közvélemény nem egyszer foglalko-
zott azzal.

A napoleoni politika, midőn a nemzeti-
ségi érdekek tulnyomó használatát vette cél-
jainak eszközeül, következetesen eredmé-
nyezte, hogy a nemzetiség eleme az állam-
életben nyert supprematíájánál meg nem ál-
lapodott.

Tért keresett az egyházban is.

A gallikanizmus előtérbe nyomásával
egyidejűleg Német- és Olaszországban külön-
egyház alakításra gondoltak.

Tényleges eredményre azonban ez igye-
kezet sehol sem jutott, és a kormányok in-
kább csak taktikául használták, valahányszor

Rómára nyomást gyakorolni, vagy az illető ország kath. papságát, meghasonlás által gyöngíteni akarták.

Európa társadalmi rendje azon formában, melyben az fenáll, és mindaddig, míg óriási katastrophák egy a mostanitól egészen különböző állapotok bekövetkezését nem okozandják, a nemzeti egyházak számára valamint a multban nem szolgált kedvező talajul, ugy a jövőben sem fog szolgálni.

Az avignoni pápaság nem állandósulhattott meg, és nem nyujthatta a francia politikának azon szolgálatokat, melyekre IV. Fülöp számított. A hussitizmus még csak jelentékenyebb sectaságig sem növekedhetett. A constanci zsinat nem hozott további eredményeket. Az emsi punctatiók, a pisai zsinat, a josephinizmus, és azon összes rendszerek, melyek a 17 és 18. század alatt és utóbb is, a continens államaiban, a kath. egység megtörésére, s egyes nemzeti egyházak alkotására alkalmazásba vétettek, eltűntek, mielőtt történelmünk lehetett volna. Alig éltek tul hőseiket.

És e tény nem csupán a kath. oldalon mutatja igazságát.

A nagy reformatio, jólehet törekvésében és befejezésében a pápaság egységétől való

szakadásra vezetett; jólehet egy nemzetnek, a németnek egészen egyedi és specialis szelleméből és nemzetiségi érzelmeiből származott, és jólehet a nagy mélységet és kiterjedést vett mozgalom az állam és egyházalakulás új alapjait és formáit teremtette: az egész német földön sehol sem mutatta azonkísérletet, hogy egy német pápaság egysége, szervezése és hatósága alatt egy nemzeti német egyház építését kezdeményezték volna.

Ellenkezőleg, a reformatio a világi fejedelmek kezébe tette az egyházi főnhatóságot, miáltal a különválásnak és eldarabolt-ságnak alapját foglalta el, és annyira lehetetlenné tette a nemzeti egyház alakulhatását, hogy minden kisebb német állam vagy fejedelemség egy különálló egyházat képez, a többi részekkel való minden egység és kapcsolat nélkül.

A dolog azonban még e ponton sem állapodott meg.

Mint hogy ugyanis a luterianizmus oly igen jelzetten képviselte a német elem nemzetiségi sajátságait, úgy szólván a tények kényszerűsége is oda hatott, hogy egy új, a nemzetiségi különlegességeket inkább nélkülöző, tehát általánosabb vallás keletkezzék a nagy mozgalom tényeiből.

És előállott a calvinizmus, mely, míg a luteranizmus csak a német és vele rokon skandináv fajok között tehetett nagyobb foglalatásokat — Svájc, Franciaország, Anglia, Ausztria és Magyarország határain is áthatott és alapítá egyházait.

De a központ és egység azon tényezőjét ez sem teremthette, mely egy calvin nemzeti egyház fogalmát valósíthatta volna bármely országban is.

Mert a vallásban a lelki érdekek és szükségek általánosabbak és fensőbbek, semhogy a nemzetiségek korlátai közé beférhetnének.

És mert a nemzeti egyház eszméje ellenkezésben áll az európai polgárosodás érdekeivel

---

Azon elvek között, melyeket az emberiség nagy küzdelmek és sok szenvedések után vezethetett csak a civilizációba, van egy, mely minden szabadságnak és rendnek alapját, sőt magának a lelkiismereti szabadságnak is forrását képezi.

Ez, a lelki dolgoknak, a szellemi érdekeknek, a világi, az anyagi dolgoktól való elválasztása.

Azon elv: hogy az anyagnak, az erőnek

nincs semmi joga, az erkölcsi rend, a vallási eszmék önállása fölött.

A két rend, a vallási és állami rend ezen bölcs különválásán fejlett nagygyá, éretté az európai társadalom.

De az erkölcsi és lelkiismereti szabadság és rend ezen eszméje megsemmisül, a lelki és anyagi, a vallási és politikai dolgok azon összekeverése és fölcserélése folytán, mely úgy a vallási, mint az államéletben felbomlás és süllyedésre vezetett, hol az egyházi társadalmat, a nemzeti érdekek alapján szervezték.

Nem Európára gondolok e vonatkozásban, de Keletre és Afrikára, hol más eszmék és más társadalom keblén, a nemzeti egyház fogalmát teljes és következetes kiterjedésben alkalmazták.

Ezen egyházak történelme, emlékének és szenvedéseinek romjaiból kétségtelenül igazolja, hogy

a nemzeti egyház, — kiesvén az egyetemes egység keretéből, — önmagának nem adhatja azon erőt és öntudatának azon erélyt, mely a nála erősebb, mert neki is alapját képező nemzeti eszméknek és érdekeknek hatályát magában hordozó állam uralmával szemben, jellemének és feladatának függetlenségét megőrizhetne; hogy

a nemzeti egyház — elszakadván az egyházi egység központjától, az államegység központjára szorul, hogy fenállhasson ;

hogy tehát a nemzeti egyház formszerű államegyház, a fejedelem pápaságával, a püspökök lelki vazallusságával, a papság szolgaságával, s a hívő nép elsatnyulásával.

E tények kettős következményt nyújtanak.

Azt, hogy a nemzeti egyház az állam tekintélyének és rendszerének alapján emelkedvén, ösztönét és temperamentumát az államélet vérkeringésétől kapja ; részesévé lesz tehát mindazon bajoknak és hanyatlásnak, melyek az államot érik.

Továbbá azt, hogy az állam teljesen magába szedvén az egyház erkölcsi erejét, midőn épen arra szorulna, hogy a társadalmi esés és bomladozás krízisében, az egyház az ő föntartó és regeneráló hatályát kifejlessze : az egyházban ezen erőket nem találja és elvesz, egyházával együtt.

Ez lón sorsa az egyiptomi nemzeti kopt-egyháznak, ez az éjszakafrikai szakadár egyháznak, ez a bizanti egyháznak, melynek egykori katolikus fénye a császárság kezeiben annyira kiégett, hogy a felhold megjelenése előtt végkép elsötétült.

Midőn tehát a congressus az ő katholicitását megőrizte az ellenkező áramlat csalogatásaival szemben, sőt annál határozottabb öntudattal igyekezett az egyházi egység érdekeit körülsáncolni, minél inkább hangzotak a központtól való szakadás eszméi a congressuson kívül: nem csak a vallási és állami polgárosodás érdekeinek benső logikáját követte, hanem egyszersmind utját akarta állani, nehogy a magyar állam és társadalom rendje, a katolikusok közé dobott vallásviszály szerencsétlenségei által veszélyeztessék.

Ne tévesszük meg magunkat a szavak hypokrizise által; helyezzük vissza azok igazságát.

Azon összes aspiratiók, melyek mind-ekkorig a kath. egységtől való szakadás folytán külön nemzeti egyházak alakulását hiában várták, ma teljes erővel vetik magukat az ugynevezett „ó katolikus“ mozgalomra, hogy annak embereit és firmáját kizsákmányolják azon odium saturálására, mely a kereszténység vesztére összeesküdött.

Ők kimérték és tudják e mozgalom szükséges következményét, melyet óvatosan rejtenek céljaik titokzata alá.

Szövetséget keresnek a katolikusoknál, áldozatul szemelnek ki néhány papot,

kiket érdekükben népszerűsíteni, szerepeltetni igyekezzenek, kitűzik a kath. zászlót, és becsempészik magukat közénk, hogy mint a trojai ló katonái, saját táborunkban verjenek meg és szórjanak szét bennünket.

Ébren legyünk és vigyázzuk a dolgok erejét, nehogy elárultassunk.

Katholikus egyházzól beszélnek, és nemzeti egyházat akarnak.

Minden egyház csak azon alapon bírja létezését, melyből életének és szellemének föltétele származott.

Katholikus egyház és nemzeti egyház az ő fogalmukban kölcsönösen annyira kizárják egymást, hogy az egyiknek állítása szükségkép a másiknak tagadását föltételezi, és viszont.

Nemzeti egyház tehát, mely mint ilyen egyszersmind katolikus is lenne, az észtan rendében *contradictio in adjecto*, a katholizmus rendében pedig *theologiai képtelenség*.

Mert a katolikus egyház az ő katholicitásának elvét és jellegét épen az egységes pápai primatus dogmájában és rendszerében bírja.

E primatus tagadása vagy elvetése, ma-

gának az egyház katholicitásának tagadása és elvetése.

Már pedig a nemzeti egyház elve és szelleme épen a pápaság egységétől és elsőségtől való szakadás és külön pápaságok föllállításának alapján veszi életét, tehát azon alapdogma tagadásából, melyen az egyház katholicitásának föltétele nyugszik.

Schizma az, a szó bevégzett értelmében.

Nem lehet e sorok feladata, jelen tárgy dogmatikumának tüzetes bevitatása.

Csak az eszmék concrét vonatkozását akarjuk említeni.

Vajjon hazánkban például, elszakadván a kath. egyház a pápaság egységének központjától, hova helyezné, az alakulandó nemzeti egyház consistentiájának súlypontját? Talán önmagába?

De ki biztosíthat arról, hogy a legfontosabb és legszentebb érdekeket alteráló ily nagy ugrás, minden krízis nélkül fogna a magyar társadalomban véghezmenni? Hogy a kath. papság teljes számmal, vagy legalább nagy többséggel hagyná el evangeliumát, tagadná meg kátéját, törné össze oltárait, melyek áldozatainál ekkorig a kath. hitegység ágazatait az egységes pápaság dogmájában vallotta s a pápáért imádkozott? Ki biztosít-

hat arról, hogy a kath. nép egész tömegében, vagy legalább tetemes többségében megnyugvását fogja találni vallásos érzelmeinek, lelki boldogságának, sirontúli reményeinek azon egyháztól való szakadás fölött, melynek templomaiban ekkorig a római katolikus egység szeretetének és tudatának érzelmében könyörgött, melynek áldásától kérte tűzhelyének békéjét, munkájának jutalmát, szenvedéseinek vigaszát, s a melynek reményeiben temette halottait?

Miután tehát a nemzeti egyház alkotásának sikere katolikus részről ennyire kétes, vajjon hova fordul a törekvés, hogy célját elérje? Talán a más felekezetekkel való fúsióhoz?

Talán a protestans felekezeteknek nyújtja majd kezét, mint ilyféle kezdeményezés már Németországban egy „ókatolikus“ gyűlésen nyilatkozott?

Igen, de sikerült-e mindekkorig a protestantizmus felekezetei között, a sokszerű szektaságnak véget vetni, s a különféle egyházakat egy egységes protestans központba gyűjteni?

Hol vannak a protestans unio érdekében tett kísérletek eredményei?

És ha ez sok tekintetben oly homogén

elemek között nem valósulhatott, vajjon remélhető-e, hogy hazánkban létesülhet a protestantizmustól hittanilag és egyházszervezetileg, még a római pápaságtól való szakadás után is oly lényegesen különböző nemzeti egyházzal szemben?

Valószínű-e, hogy e fuzio kedvéért a protestantizmus, veleszületett felekezeti macacosságának dacára, lemondjon létezésének alapjairól, elveiről, s a katholicizmus felé visszagravitáljon, vagy ellenkezőleg, nem fogna-e a hozzá közeledő nemzeti egyház elé oly föltételeket szabni, melyeket ez nem fogadhatna el anélkül, hogy hitágazatait, egyházszervezetét meg ne tagadja?

Itt tehát kevés rómény kecségetet.

De nézzük a görög egyházat, ennek tagjaival talán könnyebb lesz az alku.

Ezek nem fogják engedni, hogy patriarchájuk, egy magyar nemzeti papaság főnhatósága alá essék. Egyházuk nemzeti önállása végett szakadtak el Romától, s ha, bár mi oknál fogva ismét a kath. egyházzal való egyesülésre lennének utalva, bizonyára nem egy magyar nemzeti egyházhoz, hanem Romához csatlakoznának vissza, mint ezt a bolgárok tették.

A görög egyházzal való egyesülés e sze-

rint ismét csak oly föltételek alatt történhetnék, melyeknek megadása, nem csak az alakítandó nemzeti egyház cánoni joghatóságát sértené, hanem egyszersmind nemzeti érdekeit és céljait nyelné el.

Föltéve tehát, de meg nem engedve, hogy egy magyar nemzeti egyház a magyar földön önmagában is megállhat; föltéve, de meg nem engedve, hogy a hazai katolikusok keretében levő annyi sokféle nemzetiségű fajok, egy ily nagy dissolutio közepett ugyanazon a nemzetiségi jogcim alatt, nem fognának azon nem magyar érdekek ösvényére lépni, hova pedig észrevehetőleg gravitálnak; igen, mindezt föltéve: hol van azon pont, melyen egy nemzeti egyház vallási függetlenségének, társadalmi önállásának biztosítékát nyerheti.

Talán az állam oltalma nyújtja azt?

Igaz, Magyarországon is, mint mindenütt, nemzeti egyház csak az állam segélyével, csak az állam csatlakozásával jöhetne létre. Csak úgy, ha a nemzeti egyház egyszersmind államegyház lenne.

De vajjon, miként egyeztethető össze ily állapot, egy részt a magyar alkotmány szellemével, melynek egyik sarkelvét az alkotmányos törvények által biztosított lelkiis-

mereti szabadság, s a különböző vallásfelekezetek jogegyenlősége, tehát az államegyház tagadása képezi?

Másrészt pedig, mi garantiát nyújthatna ily állami protectio a nemzeti egyház függetlenségének, autonomiájának, midőn az állam érdekei, a hatalom és befolyás minden tényezőinek a politikai súlypontba való összpontosítása felé irányulnak?

Mi biztosítékot nyújthat a nemzeti egyház függetlenségének és autonomiájának oly állami protectio, melynek feje egy változó miniszterium kormányzására, e miniszterium egy változó parlamenti többség akaratára van utalva, tehát mobilizálható, mint mobilizálható lenne azon nemzeti papság és pápaság is, mely a politikai kormány ölében születnék?

Vagy talán a caesarizmusnak az állam és egyház fölött nyert ezen újabb mindenhatósága a közszabadsággal együtt nem nyelné el a nemzeti egyház életét is?

És ugyan mi történnék hazánkkal, ha, mit Ől Isten ovjon bennünket, bármily esélyek folytán, egy oly irányzat foglalna tért politikánkban, mely célját a germanizmussal való assimilatióban keresné, és a kezében levő eszközökkel a nemzeti egyházat oly pápával

és püspökökkel kormányoztatná, kik egy német pápaság főnhatóságát nem rettegnék?

Vagy egy oly kormány, mely a közöttünk levő szláv elemre támaszkodva, a hatalmában levő nemzeti egyházzal segélné teljesülését P o g o d i n j o s l a t á n a k : hogy minden jövő a szlávoké?

És mindez talán azért történjék, hogy a leendő nemzeti pápák a kormány és pártok azon zsarnokságának és céljainak legyenek eszközévé, melynek szolgálatában a bizanti és orosz patriarchák, az erkölcsi súlyedés, a simonia és zsarolás valódi szörnyetegeivé válnak; talán azért, hogy

a nemzeti egyház papsága a kormány és főpapság együttes nyomásának, szolgáltságának, kapzsiságának essék martalékaul, és kézimunkára, földművelésre szoruljon, éhen és rongyosan tengődjék, a felsőbbektől megvettelve, a társadalomból kizárva, elbutulva és elaljasodva mint a hellen nemzeti papság? talán azért, hogy

a magyar nép lelkiismerete, szelleme egy nemzeti pópaság tehetetlensége által megvesztegettessék, hogy a magyar hazafiság a kath. magyar papságban birt biztos és mindenkor hű tényezőjét elveszítse; hogy a magyar geniusz, a hazai közművelődés és

nemesedés egyik legnagyobb contingensét, értelmiségének tetemes osztályát, termékenységeinek és terjedésének született forrását, gazdag világát elfojtsa?

Távoztassa tőlünk Isten ez ostorát, melynek csapásai egy második tatárjárás éjjelét hoznák fölénk, anélkül azonban, hogy sirjából vallásunk és államunk eltemetett éjjelét, bár egy újabb IV. Béla is feltámaszthatná.

---

b) A korlátlan kérelmezési jog.

A kath. congressus naplójának egyik legszebb lapját képezi azon feltétlen, és az általános kath. meggyőződés öntudatából származott magatartás, melyet az, a kisebbség által javasolt korlátlan kérelmezési jog ellenében tanusított.

E vitában a congressus nemcsak competentijának alapját mentette meg, hanem egyszersmind megsemmisíté azon archimedesi pontot, melyen egész autonomiánk épülete sarkából bármikor kiemelhető lett volna.

Midőn arról volt szó, hogy a magyarországi kath. egyház ügyei, önkormányzati uton rendeztessenek, a cél mint az indok csak azon érdekek körül forgott, melyeknek

megmentése emberi munka és intézmények segítségével eszközölhető.

A kath. egyház társadalmi és egyházpolitikai ügyei lettek veszélyeztetve a beállott államintézmények változása folytán. Az interconfessionális vonatkozások vettek új irányokat, melyekkel szemben a kath. egyháznak is megfelelő alakulásokat kelle létesíteni mindazon dolgokban, melyek az állammal és a más felekezetekkel való közjogi és társadalmi érintkezések keretébe esnek.

Ezek és csak is ezek megmentése céloztatott az egyházi autonomia által.

Mindazokra nézve, melyek a vallás benső életére vonatkoznak, a katolikusok aggályon kívül éltek és élnek, történjenek az állami formákban bármily változások, először azért, mivel szent hitünk szerint ezen érdekek szálait egy magasabb kéz ujjai tartják, és másodsor azért is, mivel a kath. egyház isteni szervezeténél fogva az episcopátusban szakadatlanul birja azon organumot, mely az apostolság tanítói és kormányzói, tisztét az örök Bölcsesség vezetése mellett, nemcsak a vallás elveinek biztos fentartásában, hanem egyszersmind termékeny növelésében is hivatott gyakorolni.

S habár minden komolyan gondolkozó

főt és nemes érzésű kebelt, sötét aggályokkal tölt a vallási közöny fokozatos terjedése: az ügyek körül csak némileg jártas is, alig gondolhatott arra, hogy a kath. autonomiában azon közeget állítsuk föl, mely a belső vallási élet közvetlen vezetésére és fön tartására is jogosult hivatással bírjon.

Magától értetődik, miszerint a kath. autonomia ebbeli illetékességének tagadása nem involválja, hogy az a külegyházi érdekek terén nyújtott közvetlen befolyás útján a kath. nép lelkében nem fogja egyszersmind a hit és vallás öntudatát és érzelmeit ápolni és fokozni.

Sőt ellenkezőleg, nem alaptalanul reméljük, hogy az autonomia egyik hatásos eszköz legyen a katolikusok kezében, a vallási közöny áramlatának meggátlására.

Ez eredményt azonban, mint egyáltalán autonomiánk egész sikerét is, Isten áldása mellett, s csak úgy érhetjük el, ha munkánk alapját a kath. vallás elveinek és hitrendszerének bevallott tiszteletében és megőrzésében keressük;

ha aggályokat sem támasztunk a tanító egyház lelkiismeretében;

ha kételyeket nem keltünk a nép hitében;

ha ellentétet nem állítunk, az autonomia és a kath. egyház isteni rendében.

Az elvek ezen ereje határozott a congressus fölött, midőn az a kisebbségi munkálatban szövegezett „korlátlan kérelmezési jog“ ellenében, az előrelátás és őszinte vállalási buzgalom erélyével lépett sorompóba.

A kérdés különben úgy a mint az a kisebbség által formuláztatott, észtanilag sem helyes.

Ki kérvényez? Maga a congressus.

Kitől kérvényez? Magától a congressustól.

Mert a püspökök, kiknél egyedül érvényesen lehetne kérelmezni, tagjai a congressusnak szintugy, mint a többi képviselők, kik nem püspökök.

Ezenfelül a püspökök mint ilyenek sem fölebbviteli, sem szentesítő forumot nem képeznek; vető-joggal sem bírnak.

Szólási és szavazási joguk van a congressusban, több semmi.

Hogyan történhetnék tehát, hogy a congressus egyenlő jogosultságu, a többivel a congressus hatáskörében teljesen koordinált néhány tagját, a teljhatalom és fensőbbség oly jogaival ruházza fel, melyekkel szemben

ugyanakkor az egész congressus su bordinált és függő állásba jusson?

Hol lesz vége e gömbölyű négyszögnek? . . .

Avagy kísérjük meg, és keressük másutt a kérdés alapját.

A kisebbség „korlátlan kére lmezés joggal“ akarta felruházni a congressust.

A „korlátlan“ kitételt pedig, a kisebbség egyik vezére, tehát a kérdéses szöveges legilletékesebb commentatora, oda magyarázta, hogy az a belső egyházi, sőt a hitelvi dolgokra is vonatkozik. Tehát azokra, melyek a kath. egyházban isteni rendelet és tanok alapján, a püspöki teljhatalom tanítói és kormányzói tisztének, föltétlen, elsajátíthatatlan, és senkivel nem osztályos, mert kizárólagos attributumát képezik.

Sőt e magyarázat tovább ment, annyira őszinte volt, hogy a „korlátlan kérelmezési jog“ irányát és kivitelének módját is végkép leleplezte.

A kérvények köré gyűjtött tömeg szövege által a congressus hivatva lenne oda terelni, benső egyházi és hitelvi dolgokban is az episcopatumot, hova a kérvényezők akarják.

Előbb kérni, aztán kényszeríteni, s ha

az erkölcsi nyomás nem használna, a tömeg ereje és izgalmai által az episcopatust terrorizálni.

Ez lenne a „korlátlan kérvényezés!”

Annyira tárgyilagos akarok lenni, hogy nem bocsátkozom subjectiv indokok, vagy célzatok kutatásába, és fölteszem, miként a kisebbség e pont szövegezésénél talán inkább csak a protestans autonomiának túlzott utánczása folytán lett megtévesztve.

De ott, a protestantizmusban tudniillik, az autonomia nem külegyházi szervezet csupán.

Magában foglalja az a szoros értelemben vett egyházkormányzatot, a zsinatokat, a forum internumot, s a legfelsőbb egyházi joghatóságot is.

Az autonomia ott, az egyetemes papság elvén fölépült, universalis egyházkormányzat.

Ellenben nálunk, épen a kath. vallás sarkelveinek alapján, az autonomia, azaz, azon befolyások összege, melyek gyakorlata a hivek is jogositvák az egyházban, a megdönthetlen, mert isteni intézményű hierarchia fensőbb tanítói és kormányzói teljhatalmánál fogva, a lelki és benső egyházi dolgokra ki nem terjedhet.

A „korlátlan kérelmezési jog“ tehát, azon

formában és oly célra, mint azt a kisebbség formulázta, egy új, a kath. egyházban mind-ekkorig, sem a hagyomány, sem a canonok, sem a gyakorlat által nem támogatott, sőt határozottan megtagadott jogelvet hozna a kath. egyházba, mely ellentétes levén a kath. egyház, eddig kifejlett vallási és egyházi rendszerével, a hitelvek alapját is megtámadná.

De különben is, mi gyakorlati értelme lehet a „korlátlan kérelmezési jognak“ az autonómiában?

Például, valamely dogma-tárgyban a congressus kérelmezni fog a püspököknél?

Mit kérelmez? Talán ennek vagy amannak a dogmának eltörlését?

De vajjon a magyar püspökök, pápa és concilium nélkül ítélhetnek-e döntőleg és érvényesen dogmatikus kérdésekben?

Vagy hol veszi a congressus abbéli missióját, hogy azon közeggé váljék, mely a sz. irás és hagyományok alapján, illetékes és jogosult, a kath. nép hitéről bizonyosságot szolgáltatni, holott ekkor e komoly és szent feladat kizárólag az illető püspökök főpásztori körébe tartozott?

Vagy talán a pápa, a zsinat, mellőzve a magyar püspököket, a kath. congressussal fog

tanácskozni hitelvi határozatoknál? Ez lehetetlen.

Van azonban e dolgnak egy másik oldala is.

Az elvek természete a következményekben a következetesség; az emberek tulajdona a jogokban, folytonos terjeszkedési vágy.

Ha a congressus, a püspökkel szemben ily jogot vindicál magának, bekövetkezhetik, hogy az egyházmegyei és egyházközségi gyűlés, az illető papság egyházi és vallási dolgaiba szintén jogosultságot érez majd avatkozni.

És lesz az autonomiából egy újabb kiadása jozefinizmus, hol nem az állam, nem az uralkodó, hanem a kath. gyűlések és tanácsok fogják megszabni a szertartások formáját, a templomi gyertyák nagyságát és számát, az isteni szolgálat és vallási élet rendét, s a papság, a püspökökön felül, vagy azok mellőzésével, egy új forum, a kath. autonomia közzegeinek korlátozó és jogtalan parancsainak intézkedéseinek leszen alávetve?

Talán ez uton fogjuk a vallási közöny pusztításai fölé, egy vallásos jövő gazdag reményeit ültetni?

De ugyan megmenthette-e Byzancot a dogmakérdések özöne, hol a koronától le a

napszámosig, mindenki dogmatizált, mindenki theologus volt, s a végtelen dissertatiók között, a dogmákban való hit teljesen elhamvadt a szivekben, s a formalitások meddő, holt fanatizmusa alatt a jotta fölötti pont nem volt képes a népszellem éberségét, munkásságát azon veszélyekre fordítani, melyek már ott tátongtak, Zsofia templomának kapujánál?

Vajjon legyőzzük-e a vallási közöny terjedését, biztosítjuk-e kath. érdekeink sorsát, megnyerjük-e az egység és közösség alapját, termékenyítjük-e culturánk mezejét, ha a congressus bevegyülve hitelvi vitákba, az emberi szenvedély és vélemények ütéseivel jó, kételyt támasztva, szentelt érzelmek helyében, és ledönteni kívánja azon tornyot, melyet Isten emelt egyházában, hogy az a tanok és elvek változásai között, változhatlan, az értelem gyarlóságai között tévedhetlen, a földi dolgok bizonytalansága között, bizonyos és megdönthetlen maradjon?

Mily gyümölcsöket termett ekkorig is a protestantizmusban az autonomia hittani beavatkozása, elmondják az őszinte protestans írók, kik nem szűnnek panaszaikkal, a racionalizmus következményeit siratni, s azon szerencsétlenséget, hogy a papság vallási te-

kintélye végkép elenyészvén, hiányzik azon erkölcsi emeltyü, mely a lelkeket, egy földöntúli tekintély igazságához segélné.

És protestans részről már régebben tettek kísérleteket a papság elvesztett tekintélyének, sülyedt állásának visszaállítására, de sem azon mozgalom, mely e téren protestans egyletek szervezése által kezdeményezettett nem jutott célhoz, sem pedig a porosz kormány abbeli törekvését nem koronázta siker, hogy már a mult században J a b l o n s z k y, a porosz udvar megbizásából, az angol kormánylyal az episcopatus behozatala iránt egyezkedett, jelenleg pedig rendek és címek osztásával a papságot megkülönböztetni iparkodik.

Mert, hol az elvek alapja hiányzik, ott sem decoratiók, sem hatalmi rendszabályok az erkölcsi tekintély fényét nem adhatják.

Ezen tekintély elvét a catholicismus épen a tanító egyház rendszerében birja.

És ezen tekintély elve az ő isteni származásában az egyház lényegének alapját, szervezetének szellemét képezvén, annak megőrzése, nem pedig egyéni ambitio, vagy uralmi vágy volt indoka azon történelmi küzdelmeknek, melyek a keleti hitviszályban az egyházat inkább a szakadás elfogadására bir-

ták, semhogy a tekintély elvét feláldozza. Ez elv fentartásában vívta az egyház az investitura harcokat, hol a vallási tekintély elvében, annyi szenvedéssel és annyi győzelemmel mentette meg a köztekintély eszméjét, az európai társadalom javára!

A tekintély ugyanezen elvét védelmezte az egyház, a nagy reformatioval szemben is, és inkább eltúrte, hogy a katholicizmus egyik gazdag ága, az egység fájáról leszakadjon, semhogy lényének egyik alapja: a tanító egyház isteni tekintélye felforgatassék!

És ezen tekintély, a kath. egyház isteni tekintélye, ma az egyedüli alap még, melyen az országok és családok rende nyugszik.

Hogy az egyéni akarat követelt souverainitása, az elvek és rendszerek jelen chaosa között, még a társadalom és törvény tiszteletét őrzi; hogy az általános erkölcsi anarchia között, a szülői, társadalmi és állami felsőbbségek tekintélyét, az önmagával meghasonlott egyenlőségi forradalom, a tömeg és az erősebb akarata által nem száműzte; azon elvnek köszönhető, melyet a kath. egyház, a tekintély isteni származásáról és tulajdonságáról hirdet, midőn azt Isten akara-

tából meríti, és szózatával papjait fölmagasztalja.

Az emberiség ez áldásos vezérfényét mentette meg tehát a congressus, midőn a „korlátlan kérelmezési jog“ számára a kath. autonomiában érvényt nem engedett.

A congressus és a papság érdekei.

Elmondottam, mit tőn a congressus a kath. egyház érdekei körül.

Vázoltam a szellemet, mely annak öntudatát vezette, midőn hivatását, a katholicismus vallási és társadalmi hatályának, tekintélyének és befolyásának consolidálásában és erősítésében kereste ;

midőn a vallási egység föltéteit, az erkölcsi tényezők érvényét, annyi erélylyel és kegyelettel biztosította ;

midőn az autonomiát az egyházban, az egyház számára szervezte.

E törekvés ugy a hitélet, mint az erkölcsi állapotok javulását, terjedését és termékenységet hordja méhében.

És ha ezen tények dacára, jelen fejezet homlokára oly cimet irtam, mely a kath. pap-

ság érdekei számára még az általános vallási érdekek mellett külön helyet is föltételez az autonómiában: azon indokból történik, mert a kath. egyház egyetemleges és egységes szervezeténél fogva mindaz, a mi az egyház beléletét emeli és táplálja, egyszersmind a papság életére és viszonyaira is emelő és termékeny hatással van; másrészt pedig jelezni akartam, hogy a congressus, mily magas és helyes szellemben fogta fel a papság állását, s mily áldásos ösvényt nyitott annak korszerű javítására.

De különben is ideje, hogy jogos védelem alá vegyük a magyar kath. papságot azon sértő és igazságtalan föltevésekkel szemben, melyeket bizonyos oldalról folyton ismételnék, hogy a papság józan gondolkozását megrontsák, hogy nyugodt, vallásos kedélyét, tulzott igények fölkelteése által elmérgezzék, hogy helyzetével lelkét és életét meghasonlásba hozzák, ez által tehát egyházi egységében azt gyöngítsék, fegyelmében lazítsák, erejében megtörjék, és így a megpróbáltatások napjaiban, a munkára, a küzdelemre, a feláldozásra tehetetlennek találják!

Tudván azt, hogy autonómiánk sikeres keresztülvitelében, mily fontos tényező a kath. papság, ezt az egész autonómiától elidegeni-

teni, sőt azzal ellentétes állásba helyezni igyekszenek.

Autonomiánkat, az ő rendeltetésének és céljának fenséges magaslatáról lerántva, annak oly alakot kölcsönöznek a közvéleményben, mint a melyet egyedül és kizárólag a kath. papság osztályérdeke miatt és szerint kellett volna alkotni. A papságért magáért, nem a vallásért, melyet annyi veszély fenyeget, nem az egyházért, mely összes tagjainak támogatásáért és imájáért eseng, nem a hivekért, kiknek lelkiismereti érdekei és vallási szükségai az autonomiát oly zaklatón követelik — nem, nem ezekért, hanem a papságért, mely szerintök sorsával elégetlen, egyházi kötelmeit zugolódva, hanyagon végzi, és erkölcsi életében, fegyelmi tágitásokat kíván!

Ki nem látja, hogy e törekvés, megannyi vád a kath. papság ellen, egy mostoha pártfogás, melynek hypochrizise alatt a legnagyobb megvetése és guny szelleme lappang!

Fölteszik, hogy a kath. papságot csak önzésénél fogva lehet vezérelni, csak az önhaszon tőkéje által lehet kamatoztatni, melyet tehát anyagisága rövidlátóvá tevén, könnyű dolog, az autonomiában saját egyháza és ön-maga ellen ingerelni, mely ha sikerül, okvetlen megdől az egész mű és az egyházi

érdekek romjai fényesen fogják a világnak igazolni mit Palingenius a papság jellemzésére oly sértőleg mondott:

„Deme eis lucrum, sacra, superosque negabunt!“

Azonban e föltevés minden egyes vádja ellen hangosan tiltakozik a kath. magyar papság, és azt teljes önérzettel utasítja vissza.

Visszautasítja azon gondolatot, mintha életének célját, pályájának díját, az aranyborju imáadásában keresné, holott minden irigység nélkül nézi a szerencse azon számos fiait, kik vele egyenlő, sőt talán kevesebb értelmi és erkölcsi qualificatio mellett, gazdagság és kényelem ölében töltik napjaikat, élveznek és tiszteltetnek, míg ő épen egyházi pályájának korlátai folytán arra van utalva, hogy megelégedjék híveinek adományaival, s a jutalékkal, mely az oltár áldozatából fennmarad.

Visszautasítja az anyagi önzés vádját, midőn vagyonából a jótékonyság és felebaráti szeretet csodáit teremti; midőn szerény és kimért jövedelmét szívesen osztja meg a vendégszeretet, barátság és rokoni kötelékek igényeivel; midőn nélkülözések között összetakarított filléreit nemesen áldozza, a tudo-

mány, irodalom és haladás céljaira; midőn zúgolódás nélkül, az önfeláldozás benső örömeivel szenved és dolgozik hiveinek értelmi és erkölcsi jóléte, boldogságáért; midőn a szenvedőt, az üldözöttet barátjának, a szégyent testvérének fogadja, és életének minden reményét abba helyezi, kiről jó és balsorsa között benső hittel vallja: Dominus pars haereditatis meae.

Visszautasítja azon föltevést, mintha az autonomia mellett csak önhaszonért lelkesülne, és képes és kész lenne e nagy, e szent érdeket hűtlenül elárulni, mihelyt attól erszénye számára, idegenek által ígért anyagi előnyöket, egész összegeiben nem látja nyújtatni: holott épen a kath. papság volt az, mely lemondásaival és áldozataival nem késett soha, és első volt, mihelyt a vallás, a haza, vagy emberiség érdekei tetteket követeltek; épen a kath. papság volt az, mely a sajtóban, hivei között s a congressuson, a maga anyagi érdekeit legkevésbé hangoztatta, küldött képviselői részéről ez irányban legkevésbé követelt, sőt alárendelve magát, érdekeit a katholicizmus egyetemes érdekeinek, a hivek igényeit s a felső papság jogait egész odaadással támogatta, s egész egyetemében — mert egy-két kivétel nem szabály — az au-

tonomia létesítését az önzés minden utógondolata nélkül kívánta és eszközölte!

Visszautasítja és lelkének egész erejével perhorresciálja azon izgatásokat, melyek anyagi javak kecsegtetése alatt oda céloznak, hogy az alsó papságot az episcopatussal ellentétbe helyezvén, közjük a visszavonás szellemét plántálják, hol az egyházi egység, az evangéliumi szellem, s a vallási érdekek ereje, gyümölcse megtörik, s a biztos vereségek mellett még az ellenség gúnyja is tetézni fogja bukásunk gyalázatát!

A magyar papság jól tudja, hogy erkölcsi életének alapja, vallási mint társadalmi téren ugyanazon szőlőtőn fakad, melynek gyökerébe, a katholicizmus isteni rendét, a tekintély és engedelmesség tényét, a tanító egyház egységének és elválaszthatlanságának elvében maga Krisztus urunk oltotta.

Jól tudja, hogy a kath. papság ezen hierarchikus összetartozása, egysége, a hol külső hatások, vagy belbajok folytán megcsorbult, a papság tekintélyére és sorsára rossz napok következtek. Mert létének alapját ingatta meg, erejének föltéteit érvényteleníté, midőn önmaga kebelébe a felbomlás fegyelmetlenségét ápolta!

A német egyházi fejedelmek, megunván

a pápaság felsőbbségét, ellene harcra keltek, és bekövetkezett rájuk a saecularizatió, melynek ütései alatt fényük és hatalmuk elveszett.

A gallikanizmus napjaiban a francia papság önállásra csábított az egység központjával szemben, de a pápai kapcsolat helyett ígért önuralom, a papságot az államnak szolgájává s a nép gyűlöletének tárgyává tette, s nyakára hozta a guillotint, melyet sem a papságnak a nemzeti gyülekezetben a harmadik renddel való egyesülése, sem Maury és Cazales szónoklatai, sem végre a papságnak e napok rémségei között tanusított hazafisága és nagysága elhárítani nem bírtak!

A josephinizmus minden ereje a pápaság elnyomásában, s az episcopatus főpásztori befolyásának paralyzálásában állott; és elnyomta és szolgává tette az alsó papságot is, midőn ez, a meggyengített főpapságban elég támogatást nem találhatott, a burokrácia hatalmaskodásának legyőzésére!

Igen, vannak a kath. papságnak érdekei, és azoknak tiszteletteljes kimélését, sőt támogatását a congressus őszintén eszközölte. De ezen érdekeket a papság kizárolagos érdekeinek nem vallja. Mert érdekei azok a

kath. egyháznak, mely e földön papjai által viszi életét; érdekei azok az episcopatusnak, melynek pásztorbotja az alsó papság vállain őrzi az apostoli nyáját; érdekei azok a kath. hiveknek, kik papjaik tekintélyét megvédve, függetlenségét biztosítva ohajtják, mint lelkük oltalmát, szívük boldogságát!

És ezen kiváló, ezen szent érdekek körül a congressus ugyanazon szellem világát követte, mely Európa kath. papságát teremtette, midőn azt a tekintély és befolyás fensőbb fényével gazdagítá, és tiszteletét a népek sorsába és uralkodók történelmébe beolvasztá.

Két irány tünteti ki különösen e ponton a congressus törekvését.

Mindkettő egy és ugyanazon célban találkozik.

Erkölcsei téren emelni a papság tekintélyét;

anyagi téren javítani annak sorsát.

Azaz :

a hierarchikus egység kapcsolatában erősíteni a papság egyházi állásának alapzatát, és elősegíteni, hogy az nagyságában az egyház érdekeinek magaslatára emelkedhessenek.

A papságnak a népéletre és kulturai állapotokra való befolyását, társadalmi tisz-

teletének, hivatása tekintélyének ereje által fokozni ;

Egy értelmiségileg hatalmas, állásában független, tevékenységében csodált, erényeiben kifogástalan papság által, az erő és regeneratio azon elemét szerezni meg hazánkban, mely a társadalom erkölcsi átidomitását, a vallási és polgárosodási eszmék termékeny hordozása útján célra segítse !

Ez eszmény képe sugárzik át a congressus szándéklatain.

És hogy e magas eredmények valósíthatására, a szükséges eszközöket megfelelő formában igyekezett előteremteni, határozatainak tartalma bizonyítja.

A fő cél vala : a papság függetlenségét biztosítani.

Mindenki ismeri az aggályokat, melyek a papság részéről épen e ponton ápoltattak autonomiánk iránt.

Attól tartottak sokan, hogy az új szervezkedésben, a papság állása egyházi és cánonyszerű sarkából kiemeltetik és tekintélye megtörik az összeférhetlenségen, mely hivatásának evangeliumi önállása és a népkegyeltől való függés rendszere között okvetlen kifejlik.

És e veszély lehetősége fenyegetővé

válhatott volna, a kisebbség azon irányzatában, mely az egyházi hivatalokra való választás jogát a püspököktől le a plebánosig, a pártélet szenvedélyes hullámzásainak volt kész oda vetni.

E kísérlet végkövetkezményében a papság helyzetét alterálná, tekintélyét elnyelné, befolyását megingatná a népszellem vezetése fölött; a protestans presbyteriumok átültetése lenne, egy egészen más szellemű vallásszervezet intézményeibe épen akkor, midőn magában a protestantizmusban is erős reactio támadott e rendszer zsibbasztó súlya ellen, és belátják, mily káros hatással volt az a prot. papság állásának függetlenségére, tekintélyének erejére, és miként rontotta az meg a vallási élet fejlődését.

A papi választásokat tehát míg a kisebbség, oly alapra ohajtá fektetni, hogy azok, a korlátlan népfelség urnájába essenek — a congressus oly formák szabályzó körébe illeszté, melyek míg a kath. népnek önkormányzati befolyását föntartják, a papság és episcopatus között mulhatlanul szükséges egyházkormányzati kapcsolat érvényét is elősegítik.

Mert az egyház érdekeinek álláspontja nem engedi, hogy a papság az ő kanonjogi

vonatkozásaiban elszakitassék az egyházi joghatóság törvénykezési és kormányzati illetékességétől, hogy elmetszessék azon atyai pártfogás és támasztól, melyet az, igazságatlan támadások, bajok és szerencsétlenségek közepett püspökeinél folyton talált.

És a papság állásának ezen függetlenítése, oly magas indokokban hordja alapját, annak tekintélye és tisztelete oly szoros kapcsolatban áll a vallás érdekeivel, s a népélet egészséges fejlődésével, hogy a congressus bölcsesége, és a papság iránti őszinte tisztelete, a dolgok erejében kész ösvényre talált, midőn elfoglalt magasztos rendszeréhez hiven, a papság érdekeit, minden vonalon az egyház érdekeihez sietett fölemelni.

Ez volt oka, hogy az apologeták buzgalomával lépett sorompóba a papság védelmére, valahányszor az bármely oldalról tiszteletlen támadások sérelmeit szenvedte.

Ezért követelte és ezért biztosítá a papság egyetemes vezető és határozó befolyását az önkormányzati intézmény minden ágában; ezért emelte a kisebbség ellenére a papságot mindazon polcokra fel, mely azt a vallásos tiszteletnél fogva megilleti; ezért akarta és rendelte, hogy a kath. iskolák vezetésében, a kath. tanügy szervezésében, a papság jogos

és hagyományos fősulya, szelleme és hatálya érvényesítenek; hogy a congressuson, az egyházmegyei, kerületi és községi gyűlésekben és tanácsokban a papság azon helyet és jogokat nyerje, melyeknek alapján az autonómiában a katholicizmus vallási és egyházi érdekei biztosíthatnak, s maga a papság annak consistentiájával egyesíttetik!

Az előrelátás bölcsesége, mely a congressus részéről a papság erkölcsi érdekeinek biztosításában oly erélyesen nyilatkozott, utjainak felén meg nem állapodott.

Gondoskodott azon eszközökről is, melyek az anyagi életben, a befolyás és függetlenség föltételeitől elválaszthatlanok.

Mit a congressus e ponton tett, vallási társadalmunk újabb történelmében örök becsü emléke marad a magyar kebel vallásos kegyeletének.

Tudjuk, hisz annak szenvedései között élünk, hogy a kath. egyházi vagyon és papi javak körül, a jogfogalmak és jogérzet mily ellenségesen rontottak meg a vallásellenes sajtó törekvései által.

Ugy látszott, hogy a közgondolkodásban alapját, a közérdekekben solidaritásukat vesztek a kath. javak, és mit ellenségeink rég óta remélnek, bekövetkezik a — saeculariztaio

E veszély már már a küszöbön állott.
Elkerülésére csak egy mód vala.

A kath. egyházi és papi javakat, birtokokat, az összes hazai kath. elem, lelkiismereti szabadságának, társulati és polgári jogainak, vallásos érzületének közösségébe vonni, és solidarissá tenni azokat, az általános birtok- és jogállapotok biztonságával.

Kimondá tehát a congressus, hogy a kath. papi és egyházi javak a magyarországi összes katolikusok tulajdonát képezik.

Egy számításában bölcs, horderejében messzevágó elvnek adott e tételben a congressus kifejezést.

Az összes kath. egyházi és papi javakat, a hazai kath. elem, közös védelme, érdekegysége és joggarantiája alá helyezte.

Nemcsak a főpapi javakra hozta ezen intézkedést, mint a kisebbség tervezte, hanem az alsóbb egyházi vagyont is bevonta e biztosításba.

Ezen tényt, az egyház érdekeinek egysége és kölcsönössége is követelte, mely érdekek, külön fő és alsó papsági javakat nem ismernek.

Másrészt pedig ugyanazt kívánta az elvek következetessége.

Mert vagy hasznos ezen intézkedés, vagy veszélyes.

Ha hasznos, miért akarta annak előnyeiből a kisebbség kirekeszteni az alsópapi javakat? Ha pedig veszélyes, miért igyekezett annak zsákmányaul csak a főpapi birtokokat vetni oda?

A congressus, a többségi munkálat szellemében, az összes egyházi javakat felkarolta.

Midőn azonban az elvet kimondá, rögtön felismerte a veszélyt, mely nagy bajoknak lehet szülőoka, és a jogrendszer alapján egy mély distinctió által oly irányt hozott az autonomiába, mely a magyar kath. társadalom életere új fejlődések gazdag tényezője lesz.

Azt mondá a congressus: a kath. vagyon a hazai katolikusok köztulajdona; a z o k hitbizományos birtoklója pedig a magyar kath. papság.

Azaz: a kath. vagyon jogélete és jogbiztonsága, az autonomiában egyesült összes hazai katolikusok közérdeke és polgári-jogai által védetnek meg és őriztetnek a magyar kath. egyház számára, mely e javakat jogszerű és törvényes formákban és alapokon

a kath. papság kezeibe helyezte kezdet óta, az által kezeltette, annak birtokába tette.

Es ezen intézkedés mindenkorra lehetlenné tette azon balsorsú eshetőséget, hogy autonomiánk a papság anyagi állását felforgassa, hogy a papság oly nélkülözhetlen függetlenségének s ezzel kapcsolatos erkölcsi hatályának eszközeit a nép kezeibe tegye, s azon szomorú következményeket hozza fölénk, mely ugyanezen rendszer mellett a papság tekintélyét paralyzálta mindenütt, hol annak vagyoni sorsa, önmagának kezéből kivétetett.

E félelem, és ez előrelátás gyöngéd óvatossága okozta tehát és nem szükkeblőség, hogy a papi vagyon kérdésében a congressus oly határozott őszinteséggel akarta, a papi javak kezelésének, a papság részére való biztosítása által, biztosítani magának a papságnak erkölcsi önállását, tekintélyét, evangeliumi szabadságát!

Az erkölcsi elveknek, a birtokrend tiszteletének ténye okozta, hogy a congressus távol maradt minden oly irányzattól, mely az egyháznak a jog és rend szentsége körül tartozó oltalmát, a társadalom alapjainak föntartásában folyton kifejtett következetességét megmentette, és egy beláthatlan bonyo-

dalom előidézése által nem kényszerítette az egyházat azon alternatívába, hogy vagy elszegényedjék, vagy pedig a jogfogalmak é-vagyon szentségének megsértéséhez, egyezés sével járuljon.

Az alpapság anyagi sorsán segíteni kel-le. El végre, kellő alapok előteremtése vált szükségessé.

De gyógyszerében halált hozott volna, ha a segélyt nem ott keresi, s ha a javítás eszközeit nem onnét teremti, hol a papság állásának élete forog: magában a papság közszellemében!

Belülről kelle hozni a támaszt, a papság szeretetéből a papság vigasztalására.

És alkotta az intézkedést, mely szerint a papi javadalmak fölöslegei, a papi jövedel, mek hiányainak fődözésére szolgáljanak.

Nem nyult a vagyon birtokjogához. hogy segélyforrást nyithasson, nem vette el a papi javakat, hogy a papságot táplálhassa-

Nem lépett az örvény szélére, hova a kisebbség őt sodorni kész volt.

És a kath. papság bizalma, elégtlen várja ezen intézkedés áldásait.

Nincs pap e széles hazában, ki az egy-ház érdekeit felfogva, csak egy pillanatra is óhajtaná, mikép a főpapi javak a főpapság

kezeiből kivétetvén, a megszegényült püspökségek árán nagyobb jövedelmek élvezetéhez jusson.

Viszont nincs főpap és gazdagabb egyházi javadalmas közöttünk, ki szeretetének készségével ne járulna jövedelméből, testvéreinek, az Ur szőlőjében fáradozó paptársainak megérdemlett fölségeléséhez.

És a legszentebb érdekek követelik, hogy az egyházi vagyon, még erkölcsös motívumokból sem emeltessék le jogosultságának alapjairól, és ne ingattassék meg az elvek tisztelete, melyen egész társadalmunk békéje nyugszik.

Másrészt pedig nem szabad, hogy önnön existenciájának minimumára szorítatván a papság, megszűnjék az, és képtelenné váljék, a polgárosodási érdekek és jótékonyság azon színvonalán állhatni, melyről oly nagy, oly fényes dolgok alkotásait, a szellem és vallássság oly dicső műveit létesítette.

Nem szabad, hogy a papság egy kimért jövedelem korlátai által elzárassék a jótékonyság gyakorlatától, mely annyi szenvedést, annyi könnyet enyhített; hogy elszakítassék a hazafiság áldozataitól, melyek e nemzet sorsát nem egyszer megmentették; hogy távol tartassék a szellemi fejlődés mun-

kájától, hol az, szellemével a haladást elősegélte.

Nem szabad, hogy a kath. pap az áldozat és közös lelkiatyaság tőkéjén elszáradva, megnyirbált életében az emberiség támasza, kovászsza lenni megszűnjék.

Igen, a kath. papság nagy része szegényen éli napjait; de arra soha sem gondolt, hogy jutalmát más forrásnál keresse, mint az egyháznál.

És soha sem küzdött azok sorában, kiknek jelszavuk : panem et circenses !

VI.

B e f e j e z é s.

Bevégzem soraimat. Érzem, mennyire halvány a kép, melyet egyházügyeink ily nagyszerű haladásáról vázolni igyekeztem a valósághoz képest, melyet a kath. congressus oly magasztos tényekben helyezett Sion sziklájára.

A katolikus magyar papság fenkölt szelleme, az ő érettségében és hagyományos egyháziasságában, kétségen kívül bírja magában a benső erőt, hogy oltárainak és küldetésének érdekeinél, tettekre hevüljön.

A congressus, a mit ész és vallásos buzgalom sugallt, mindent elkövetett, egy oly önkormányzati mű létrehozásában, mely elég erős és általános legyen, a kath. összérdekek megvédésére és biztosítására.

Most a papságon a sor, hogy a kimondott nagy eszme, testté váljék.

Rajta a sor, hogy egyakarató sorakozásával, erélyes munkájával csatlakozzék a phalanxhoz, mely a hazai kath. elemet az egység és összetartás szellemében, már is oda segítte, hogy mi ekkorig csak a jobbak lelkében élő, forró vágy vala, most megvalósulhat: a hazai összes katolikus elemeknek, tulajdon érdekeik és jogaik csarnokában való egyesülése.

Rajta a sor, hogy öntudatos határozottsággal álljon ellenébe azon törekvéseknek, melyek egyházunk romlására, autonomiánk létrejöttét gátolni, s a kath. papságot attól elvonni akarják.

Ma még a helyzet a mienk. Érdekeink, sorsunk szála még kezeinkben van. S ha eddigi szétszórtságunkban a pártok és társadalom szemében: semmi valánk, tőlünk függ, hogy ma már valami, holnap pedig erő legyünk, mely jogainak terén tiszteletet parancsoljon.

Az eszmék és érdekek általános harcában, hol az elvek és érzelmek megrontásán, a társadalmi és erkölcsi nyomor, a forradalom karjaira támaszkodva jár közöttünk, a katholicizmus papjai kétszeresen felhíva érez-

hetik magukat, hogy körülhordozzák a keresztet, mely minden vihart, minden szenvedést lecsillapít.

Isten szent lelke világosítson egyházunk ösvényére, áldja meg papságunk szellemét, hogy az örök igazságok őrzésében és terjesztésében Illés palástját el ne veszítse, és hogy maga a kath. elem, nem csalódva a papság iránt táplált jogosult reményeiben, örömmel lássa a napot, midőn minden papnak keze, miként az indusi hitrege egyik Istenének, megsokasodva fogja véghezvinni a munkát, célra vezetni a nagy eszmét, melyet a congressus, az égiekbe vetett bizalommal hagyományozott, a papság ellkesedésére és gondjaira.

(Vége.)

Dr BALLAGI GÉZA

T a r t a l o m.

	lap
I. Bevezetés	3
II. A katholicizmus európai helyzete	7
III. A kath. egyház érdekei hazánkban	15
A kath. iskola és vagyon érdekei	18
IV. A congressus és a kath. egyház	27
a) a nemzeti egyház	30
b) A „korlátlan kérelmezési jog“	44
V. A congressus es a papság érdekei	56
VI. Befejezés	74

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a title or header.

Several lines of very faint, illegible text are visible in the middle section of the page, appearing to be bleed-through from the reverse side.

